

بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز از دروس معارف اسلامی (انقلاب اسلامی، تاریخ اسلام و اخلاق اسلامی) [◇]

مریم شمسایی^۱
عبدالرضا محمودی^۲
فاطمه محمودی^۳

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش، بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز از دروس معارف اسلامی (انقلاب اسلامی، تاریخ اسلام و اخلاق اسلامی) بود. پژوهش به صورت مقطعی روی دانشجویان نیمسال اول تحصیلی 95-96 دانشگاه علوم پزشکی شیراز که دروس عمومی انقلاب اسلامی، تاریخ اسلام و اخلاق اسلامی را انتخاب کرده بودند، اجرا شده است. **روش:** آزمودنی‌ها به تعداد 816 نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. برای بررسی محیط یادگیری و آموزشی از پرسشنامه ارزیابی محیط آموزشی DREEM استفاده شده است. **یافته‌ها:** یافته‌ها حاکی از ارزیابی مثبت دانشجویان از محیط آموزشی و تأثیرگذاری دروس معارف بود. همچنین بین نمرات زنان و مردان در برخی از ابعاد ارزیابی محیط آموزشی تفاوت معناداری وجود داشت. **نتیجه‌گیری:** نتایج این مطالعه نشان داد که ادراک دانشجویان از محیط آموزشی دروس معارف مثبت است. اما در بُعد شرایط اجتماعی و توانایی علمی خود احتیاج به اصلاح بیشتری است. در این رابطه می‌توان از روشهای نوین آموزشی از جمله روش نیازمحور و مشارکت دانشجویان در مباحث کلاسی و همچنین کاربردی کردن محتوای آموزشی استفاده کرد. استفاده از اساتید مشاور مجرب در دانشگاهها و تأمین امکانات آموزشی مطلوب می‌تواند کمک شایانی به بهبود ادراک دانشجویان از شرایط اجتماعی کند.

واژگان کلیدی: دروس معارف اسلامی، ادراک دانشجویان، محیط یادگیری، پرسشنامه DREEM.

◇ دریافت مقاله: 96/05/17؛ تصویب نهایی: 97/02/23.

1. دکتری علوم سیاسی، استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی شیراز (نویسنده مسئول) / نشانی: شیراز؛ دانشکده پزشکی / نمابر: Email: shamsaie2008@yahoo.com / 07132308374
2. دکتری کلام اسلامی، استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی شیراز.
3. دانشجوی دکتری روان‌شناسی عمومی، تهران، دانشگاه الزهراء.

الف) مقدمه

یکی از اقدامات اساسی شورای عالی انقلاب فرهنگی، قرار دادن دروس معارف اسلامی در برنامه آموزشی مقاطع کاردانی، کارشناسی و دکترای حرفه‌ای در کلیه رشته‌های دانشگاهی با هدف آشنایی نسل جوان با اندیشه‌های دینی، اخلاق اسلامی، تاریخ اسلام، انقلاب اسلامی و تاریخ فرهنگ و تحول اساسی و مثبت در رفتارهای فردی و اجتماعی دانشجویان و مقابله با افکار و اندیشه‌های التقاطی بود (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری، 1383: 3). جایگاه اسلامی شدن دانشگاهها و مراکز آموزش عالی توسط دروس معارف اسلامی و تجهیز نسل جوان دانشگاهی به سلاح ایمان و معنویت، بر صاحب‌نظران و کارشناسان دانشگاهی محرز است که این مهم با حضور مدرّسان مؤمن، متخصص و متعهد در تدریس دروس معارف اسلامی حادث می‌شود. از این رو، با توجه به جایگاه مهم و ضروری دروس معارف اسلامی در دانشگاهها، پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز از دروس معارف اسلامی، شامل انقلاب اسلامی، تاریخ اسلام و اخلاق اسلامی، به صورت مقطعی روی دانشجویان مذکور که در نیمسال اول تحصیلی 96-1395 دروس معارف اسلامی را به عنوان درس عمومی انتخاب کرده بودند، اجرا شده است.

سؤال اصلی پژوهش: آیا دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز از دروس معارف اسلامی رضایت دارند؟

سؤالات اختصاصی:

1. آیا دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز از محیط آموزشی دروس معارف رضایت دارند؟
2. آیا بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ ادراک دانشجو از یادگیری تفاوت وجود دارد؟
3. آیا بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ ادراک دانشجو از اساتید تفاوت وجود دارد؟
4. آیا بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ ادراک دانشجو از توانایی علمی خود تفاوت وجود دارد؟
5. آیا بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ ادراک دانشجو از جو آموزشی تفاوت وجود دارد؟
6. آیا بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ ادراک دانشجو از شرایط اجتماعی تفاوت وجود دارد؟
7. آیا بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ نمره کل جو آموزشی تفاوت وجود دارد؟

برای مطالعه و ارزیابی محیط آموزشی، روش‌شناسی‌های مختلف کیفی و کمی وجود دارند که از بین همه آنها، ارزیابی محیط آموزشی¹ به طور اختصاصی برای محیطهای آموزشی تجربه‌شده توسط دانشجویان علوم پزشکی و بهداشتی طراحی شده است (فلاح خیری لنگرودی و همکاران، 1391: 25). این پرسشنامه توسط سوزان

263 بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ...

راف¹ و همکاران (1997) از طریق یک پانل بین‌المللی دلفی² در دانشگاه داندی اسکاتلند تدوین شد (مشکی و همکاران، 1393: 116؛ ویل و همکاران،³ 2007: 1). این ابزار برای تشخیص مشکلات برنامه درسی و اثربخشی تغییر در آموزش و نیز شناسایی تفاوت محیط واقعی نسبت به محیط مطلوب به کار می‌رود و می‌تواند اطلاعات ارزشمندی را در اختیار مدیران قرار دهد (راف و همکاران، 1997: 295). از این پرسشنامه در مؤسسات متعددی با اهداف مختلف، مثل مقایسه دانشکده‌ها با یکدیگر (وارما و همکاران،⁴ 2005: 8)، مقایسه دانشجویان موفق و کمتر موفق (راف و همکاران، 2001: 378)، ارزیابی ادراک دانشجویان از محیط آموزشی ایده‌آل (مایا،⁵ 2004: 280)، بررسی محیط آموزشی مورد انتظار و مطلوب در برابر محیط آموزشی واقعی (تیل،⁶ 2005: 332) و در نهایت، ابزاری برای بهبود محیط آموزشی (راف و همکاران، 1997: 297) بهره گرفته شده است.

یادگیری و یاددهی به عوامل متعددی از جمله شرایط فیزیکی، روانی، عاطفی، فرهنگی و اجتماعی بستگی دارد. از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر این فرایند، می‌توان به محیط و فضای حاکم بر یادگیری، دیدگاه دانشجویان نسبت به محیط آموزشی، درک آنها از شرایط اجتماعی، نقش استاد و برنامه آموزشی مربوط اشاره کرد. یادگیری تحت تأثیر انگیزه و ادراک یادگیرنده قرار دارد و این مسئله، به سبکهای یادگیری، محیط و تجارب قبلی اشخاص بستگی دارد (هاچینسون،⁷ 2003: 810). محیط حاکم بر فضای آموزشی عامل تعیین‌کننده در ایجاد انگیزه برای یادگیری است. بنابر این، برخی متون علمی، جو یا محیط آموزشی را نمودی از برنامه درسی و به منزله روح و محیط حاکم بر دانشگاهها و برنامه‌های آموزشی دانسته، همچنین نمودار ادراک دانشجو از محیط یادگیری را به مثابه یک تعیین‌کننده رفتاری پیرامون خود در عرصه یادگیری می‌دانند (جن،⁸ 2001: 55). لذا درک یادگیرنده از محیط، تعیین‌کننده رفتار اوست، نه خود محیط؛ یادگیرنده محیط را تجربه می‌کند و این درک از محیط است که رفتار او را شکل می‌دهد (وارما و همکاران، 2005: 9). از طرفی، در محیط یادگیری، استاد تأثیر بسزایی بر یادگیری دانشجویان دارد. اما کدام اساتید از دیدگاه دانشجویان دارای شایستگی می‌باشند؟ این مسئله نیز بستگی به دیدگاهها، الگوها، تجارب و زمینه‌های متفاوت در نگاه دانشجویان به این پدیده دارد. لذا می‌توان با استفاده از ادراک، احساسات و تجارب دانشجویان، شایستگی آموزشی اساتید را بررسی کرد (جعفری و همکاران، 1392: 3). با توجه به مزیت‌های ذکر شده، اگر بتوانیم عناصر فعال در محیط آموزشی یک مؤسسه آموزش عالی را شناسایی و آنها را آنگونه که توسط دانشجو یا مدرّسان درک می‌شوند، ارزیابی کنیم، هم اساس و پایه‌ای را برای تعدیل آنها

1. Roff

2. Delphi

3. Whittle, Whelan & Murdoch

4. Varma, Tiyagi & Gupta

5. Mayya

6. Till

7. Hutchinson

8. Genn

به منظور تقویت تجربه یادگیری در اختیار داریم و هم زمینه سیاستگذاری آموزشی آگاهانه و مبتنی بر شناخت و تخصیص درست منابع راهبردی سازمان تسهیل می‌شود (هولدفورد و ریندرز،¹ 2003: 4؛ میلز،² 2007: 265). به همین منظور، این مطالعه با هدف ارزیابی محیط یادگیری و آموزشی در دانشگاه علوم پزشکی شیراز با بهره‌گیری از پرسشنامه ارزیابی محیط آموزشی صورت گرفت.

ب) روش بررسی

این پژوهش به صورت مقطعی روی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز در نیمسال اول تحصیلی 96-1395 که دروس انقلاب اسلامی، تاریخ اسلام و اخلاق اسلامی را انتخاب کرده بودند، اجرا شده است. آزمودنی‌ها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای (کلاس به عنوان خوشه انتخاب شده است)، در پژوهش شرکت کردند.

شرایط ورود آزمودنی‌ها به پژوهش عبارت بود از:

- دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی شیراز؛
- انتخاب یکی از دروس انقلاب اسلامی، تاریخ اسلام یا اخلاق اسلامی؛
- حضور در کلاس در روز اجرای پژوهش.

با در نظر گرفتن شرایط مذکور، تعداد 816 دانشجو در پژوهش حاضر شدند که 19 درصد پسر و 81 درصد دختر، با میانگین سنی $22/98 \pm 3/69$ بودند.

کلیه آزمودنی‌ها به ابزار پژوهش در دو بخش پاسخ دادند؛ نخست، پرسشنامه جمعیت‌شناختی برای ارزیابی سن، جنسیت و نیمسال تحصیلی و دوم، پرسشنامه ارزیابی محیط آموزشی که طی 50 سؤال در طیف لیکرت پنج‌بخشی (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم)، پنج عامل درگیر در فرایند آموزش را از دید دانشجویان سنجش می‌کند. پنج عامل مذکور عبارتند از: 1) ادراک دانشجو از یادگیری؛³ 2) ادراک دانشجو از اساتید؛⁴ 3) ادراک دانشجو از توانایی علمی خود؛⁵ 4) ادراک دانشجو از جو آموزشی؛⁶ 5) ادراک دانشجو از شرایط اجتماعی.⁷ با توجه به تعداد سؤالات هر بُعد، حداکثر سؤالات قابل محاسبه در هر بعد متفاوت است: بعد اول با 12 سؤال و حداکثر امتیاز 48؛ بعد دوم با 11 سؤال و حداکثر امتیاز 44؛ بعد سوم با 8 سؤال و حداکثر امتیاز 32؛

1. Holdford & Reinders
 2. Miles
 3. Students' Perception of Learning
 4. Students' Perception of Teachers
 5. Students' Academic Self-Perceptions
 6. Students' Perception of Atmosphere
 7. Students' Social Self-Perceptions

265 \blacklozenge بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ...

بعد چهارم با 12 سؤال و حداکثر امتیاز 48 و بعد پنجم با 7 سؤال و حداکثر امتیاز 28. در نهایت، امتیاز محاسبه شده در هر بعد، به طبقه‌های مجزا تفکیک می‌شود که در بخش نتایج به آن اشاره شده است.

نمره کلی پرسشنامه در چهار گروه نامطلوب یا خیلی ضعیف (صفر تا 50)، نیمه‌مطلوب یا مشکل‌دار (51 تا 100)، مطلوب یا بیشتر به سمت مثبت (101 تا 150) و بسیار مطلوب یا عالی (151 تا 200) طبقه‌بندی شد.

در پژوهش فلاح خیری لنگرودی و همکاران (1391) که به منظور اعتبارسنجی نسخه فارسی پرسشنامه اندازه‌گیری محیط آموزشی انجام شده است، اعتبار آزمون از طریق آلفای کرونباخ، 0/93 گزارش شد.

به منظور رعایت موازین اخلاقی پژوهش، طرح قبل از اجرا، در کمیته اخلاق پژوهش دانشگاه تصویب شد. برای رعایت اصل محرمانه بودن، ضمن همکاری نماینده کلاس در توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، به شرکت کنندگان یادآوری شد که ضرورتی به نوشتن اسم نیست.

اطلاعات و داده‌های خام جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. 19 تجزیه و تحلیل شده است.

ج) یافته‌ها

پژوهش حاضر روی 816 نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز با میانگین سنی $22/98 \pm 3/69$ اجرا شده است. شرکت کنندگان، 19 درصد مرد و 81 درصد زن بودند. 46 درصد از شرکت کنندگان دانشجوی ترم یک تا پنج و 51 درصد دانشجوی ترم شش تا 10 بودند. بر اساس یافته‌های جمعیت‌شناختی، بیشترین گروه سنی شرکت‌کننده در پژوهش، گروه سنی 18-22 سال (60 درصد) بود. همچنین نمونه مطالعه از 9 رشته تحصیلی متفاوت انتخاب شده بود که بیشترین تعداد مربوط به رشته پزشکی (28 درصد) و کمترین مربوط به رشته داروسازی بود.

در جدول 1 میانگین و انحراف معیار ابعاد پرسشنامه DREEM و نمره کل آن ارائه شده است.

جدول 1: حداکثر نمره، میانگین نمرات ادراک، انحراف معیار و درصد نمره کسب شده در حیطه‌های پنج‌گانه محیط یادگیری و آموزشی و محیط کلی آموزش

ابعاد محیط آموزشی	حداکثر نمره	میانگین کلی ادراک \pm انحراف معیار	درصد نمره کسب شده
ادراک دانشجو از یادگیری	48	34/65 \pm 6/49	72/18
ادراک دانشجو از اساتید	44	34/88 \pm 6/6	79/27
ادراک دانشجو از توانایی علمی خود	32	20/13 \pm 5/47	62/90
ادراک دانشجو از جو آموزشی	48	33/10 \pm 6/81	68/95
ادراک دانشجو از شرایط اجتماعی	28	18/45 \pm 4/51	65/89
محیط کلی آموزش	200	134/37 \pm 30/31	67/18

با توجه به نمره کلی جو آموزشی (137/46)، نتایج نشانگر رضایتمندی مطلوب و به سمت مثبت دانشجویان نسبت به دروس معارف است.

نتایج پژوهش در ابعاد پنج‌گانه پرسشنامه حاکی از آن بود که دانشجویان رضایت بالایی از ابعاد متفاوت مرتبط به آموزشهای دروس انقلاب اسلامی، اخلاق اسلامی و تاریخ اسلام داشته‌اند. میانگین امتیاز تمامی ابعاد پنج‌گانه، بالاتر از نقطه 50 درصد (بالاتر از میانگین) بود. با در نظر گرفتن میانگین حاصل از هر کدام از ابعاد، مشخص است که در هر بعد، میانگین در دامنه بهینه آن بعد قرار داشته است. به منظور پرداختن به این موضوع که آیا بین نمرات دو گروه دختران و پسران در ابعاد پنج‌گانه و نمره کل تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر، از آزمون تی دو گروه مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول 2 گزارش شده است.

جدول 2: مقایسه نمرات میانگین ادراک ابعاد محیط یادگیری و آموزشی بر حسب جنس

جنس	یادگیری	اساتید	توانایی علمی خود	جو آموزشی	شرایط اجتماعی	محیط یادگیری کلی
پسر	33/82	33/50	20/19	32	18/11	137/62
دختر	35/49	35/26	20/076	34/20	18/79	143/81
کلی	34/65	34/88	20/13	33/10	18/45	140/71
P-value*	0/07 (تفاوت ندارد)	0/001 (تفاوت دارد)	0/828 (تفاوت ندارد)	0/001 (تفاوت دارد)	0/116 (تفاوت ندارد)	0/001 (تفاوت دارد)

* P-value < 0/05 معنادار است.

نتایج حاصل از داده‌ها نشان داد که میانگین نمرات در دو بعد ادراک دانشجو از اساتید (sig=0/001)، ادراک دانشجو از جو آموزشی (sig=0/001) و نمره کل جو آموزشی (sig=0/001) به طور معناداری در بین پسران بیشتر از دختران است. همچنین بین نمرات دختران و پسران در سایر ابعاد تفاوت معناداری یافت نشد.

بحث

از آنجا که رضایتمندی و ادراک دانشجویان از جو آموزشی بر کیفیت یادگیری آنها بسیار مؤثر است، پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز از دروس معارف اسلامی (انقلاب اسلامی، تاریخ اسلام و اخلاق اسلامی) بر مبنای پرسشنامه DREEM انجام شد. در بررسی سؤال اول در رابطه با میزان رضایت دانشجویان از محیط آموزشی دروس معارف اسلامی، طبق نتایج پژوهش، میانگین کل امتیاز اندازه‌گیری محیط آموزشی 134/37 از 200 بود که حاکی از ارزیابی مثبت دانشجویان از محیط آموزشی دروس معارف است. در پژوهشی که در دانشگاه ویکتوریای استرالیا انجام شد، میانگین نمره اندازه‌گیری محیط آموزشی 135 بود (واگان،¹ 2014). در پژوهش براون و

267 بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ...

همکاران¹ (2011) که روی 548 دانشجوی رشته پزشکی و پیراپزشکی انجام شد، میانگین نمره 137/3 از 200 بود. در پژوهش دیگری که در انگلستان انجام شد، میانگین نمرات 124 بود (فیدلما و همکاران،² 2006). در پژوهش وارما و همکاران (2005) که در شهر بیرمنگام انگلستان اجرا شد نیز میانگین نمرات 139 بود.

در بررسی سؤال دوم پژوهش در رابطه با تفاوت ادراک دانشجویان دختر و پسر از یادگیری، طبق نتایج، بین نمرات زنان و مردان تفاوت معناداری یافت نشد. این نتیجه با تحقیق کاسیونی و همکاران (2012)، دنزینپی و مردوخ (2009) و ادگرین و همکاران (2010) همخوانی دارد.

در بررسی سؤال سوم پژوهش در خصوص تفاوت دانشجویان دختر و پسر از لحاظ ادراک دانشجویان از اساتید، نتایج نشان داد که سطح نمرات به طور معناداری در بین پسران بیشتر از دختران است.

نتایج بررسی سؤال چهارم پژوهش از لحاظ ادراک دانشجویان دختر و پسر از توانایی علمی خود، بین نمرات دختران و پسران تفاوت معناداری یافت نشد. این نتیجه با تحقیقات مختلفی از جمله آید و شیک (2008) و تیل (2004) همخوانی دارد.

در بررسی سؤال پنجم در رابطه با دانشجویان دختر و پسر از لحاظ ادراک دانشجویان از جو آموزشی، نتایج این پژوهش نشان داد که سطح نمرات به طور معناداری در بین پسران بیشتر از دختران است.

در بررسی سؤال ششم پژوهش در رابطه با تفاوت ادراک دانشجویان دختر و پسر دانشجویان از شرایط اجتماعی، نتایج حاکی از آن بود که بین نمرات دختران و پسران تفاوت معناداری وجود ندارد. این نتیجه با تحقیقات مختلفی از جمله آبراهام و همکاران (2008) و مشکی و همکاران (1393) همخوانی دارد.

در بررسی سؤال هفتم پژوهش در رابطه با تفاوت دانشجویان دختر و پسر از لحاظ نمره کل جو آموزشی، در پژوهش حاضر امتیاز پسران در نمره کل پرسشنامه به طور معناداری بیشتر از دختران است. این نتیجه با پژوهش التمانی³ (2017)، کاسیونی (2012)، ادگرین (2010) و کیم (2016) همخوان نیست. پیشنهاد می شود مطالعاتی روی نمونه هایی با حجم بیشتر و همچنین در گروه های تحصیلی متنوع در دانشگاه های مختلف کشور انجام گیرد تا زمینه تدوین سیاست های کلان آموزشی مهیا شود.

(د) بحث نتیجه گیری

نتایج این مطالعه نشان داد که ادراک دانشجویان از محیط آموزشی دروس معارف مثبت است؛ اما در بعد شرایط اجتماعی و توانایی علمی خود احتیاج به اصلاح بیشتری می باشد. در این رابطه می توان از روش های نوین آموزشی از جمله روش نیازمحور و مشارکت دانشجویان در مباحث کلاسی و همچنین کاربردی کردن محتوای آموزشی بهره برد. استفاده از اساتید مشاور مجرب در دانشگاه ها و تأمین امکانات آموزشی مطلوب می تواند کمک شایانی به بهبود ادراک دانشجویان از شرایط اجتماعی کند.

1. Brown, Williams & Lynch
2. Fidelma, Mc Aleer & Roff
3. Altemani

منابع

- جعفری، هدایت؛ عیسی محمدی، فضل‌الله احمدی و انوشیروان کاظم‌نژاد (1392). «ادراک اعضای هیأت علمی و دانشجویان بستاری از شایستگی آموزشی استادان». *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، 23 (110): 2-15.
- فلاح خیری لنگرودی، سیده الهام؛ علیرضا بادیار، زینب حسینی و ملینا روحی (1391). «اعتبارسنجی نسخه فارسی پرسشنامه اندازه‌گیری محیط آموزشی (DREEM)». *پژوهش در آموزش علوم پزشکی*، ش 4 (2): 24-33.
- مشکئی، مهدی؛ عاطفه دهنوعلیان و ملیحه شاعری‌نیا (1393). «ارزیابی درک دانشجویان علوم پزشکی از محیط‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی گناباد». *توسعه آموزش در علوم پزشکی*، ش 7 (16): 116-126.
- نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها (1383). *عناوین و سرفصلهای جدید دروس معارف اسلامی*. قم: بضعه‌الرسول.
- Abraham, R.; K. Ram Narayan, P. Vinod & S. Torke (2008). "Students' Perceptions of Learning Environment in an Indian Medical School". *BMC Med. Educ.*, 8: 20. Available from: <http://www.biomedcentral.com/content/pdf/1472-6920-8-20>.
- Altemani Abdullah, H. & H. Merghani Tarig (2017). "The Quality of the Educational Environment in a Medical College in Saudi Arabia". *Int. J. Med. Educ.*, 8: 128-132.
- Ayed, I. & S. Sheik (2008). "Assessment of the Educational Environment at the College of Medicine of King Saud University, Riyadh". *Eastern Mediterranean Health Journal*, 14 (4): 953-59.
- Brown, T.; B. Williams & M. Lynch (2011). "The Australian DREEM: Evaluating student Perceptions of Academic Learning Environments within Eight Health Science Courses". *International Journal of Medical Education*, 2 (94): 94-101.
- Denz-Penhey, H. & J.C. Murdoch (2009). "A Comparison between Findings from the DREEM Questionnaire and that from Qualitative Interviews". *Med Teach*, 31: 449-453.
- Edgren, G.; A. Haffling, ULF Jakobsson, S. Mc Aleer & N. Danielsen (2010). "Comparing the Educational Environment (as Measured by DREEM) at two Different Stages of Curriculum Reform". *Med Teach*, 32: 233-8.
- Fallah Kheiri Langroodi, Seyedeh Elham; Ali Reza Badsar, Zeinab Hoseini & Melina Roohi (2012). "Evaluation of the Persian Version of the Measurement of Educational Environment Questionnaire". *The Magazine of Research into Medical Sciences Education*, 4 (2): 24-33.
- Fidelma, D.; S. Mc Aleer & S. Roff (2006). "Assessment of the Undergraduate Medical Education Environment in a Large UK Medical School". *Health Education Journal*, 65 (2): 149-58.

- Genn, J.M. (2001). "AMEE Medical Education Guide No. 23 (Part 1): Curriculum, Environment, Climate, Quality and Change in Medical Educational Unifying Perspective". *Med Teach*, 23 (4): 337-344.
- Holdford, D. & T.P. Reinders (2003). "Development of an Instrument to Assess Student Perceptions of the Quality of Pharmaceutical Education". *American Journal of Pharmaceutical Education*, 67 (4): 1-11.
- Hutchinson, L. (2003). "ABC of Learning and Teaching". *Educational Environment*, 326 (7393): 810-2.
- Jafari, Hedayat; Isa Mohammadi, Fazl Allah Ahmadi & Anooshiravan Kazem Nezhad (2013). "The Understanding of the Faculty and Nursing Students Regarding the Educational Efficiency of Professors". *Mazandaran Magazine of Medical Sciences University*, 23 (110): 2-15.
- Kim, Hyun Ho; Han young Jeong, Pyeongjin Jeon, Kim Seung Ju, Young-Bae Park & Yeonseok Kang (2016). "Perception Study of Traditional Korean Medical Students on the Medical Education Using the Dundee Ready Educational Environment Measure". *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*. Article ID: 6042967, 7 pages. Available from <http://dx.doi.org/10.1155/2016/6042967>
- Kossioni, A.; R. Varela, I. Ekonomu, G. Lyrakos & I. Dimoliatis (2012). "Students' Perceptions of the Educational Environment in a Greek Dental School, as Measured by DREEM". *European Journal of Dental Education*, 16 (1): 73-78.
- Mayya, S.S. & S. Roff (2004). "Students' Perception of Educational Environment: A Comparison of Academic Achievers and Under-Achievers at Kasturba Medical College, India". *Education Health*, 17 (3): 280-291.
- Meshki, Mehdi; Atefe Dehno Aliyan & Malihe Sharee Nia (2014). "The Evaluation of Medical Sciences Students Understanding of the Educational Environment of Gonabad Medical Sciences University". *The Magazine of Educational Development in Medical Sciences*, 7 (16): 116-126.
- Miles, S. & S.J. Leinster (2007). "Medical Students' Perceptions of their Educational Environment: Expected Versus Actual Perceptions". *Medical Education*, 41(3): 265-272.
- Roff, S.; S. Mc Aleer, O.S. Ifere & S. Bhattacharya (2001). "A Global Diagnostic Tool for Measuring Educational Environment: Comparing Nigeria and Nepal". *Medical Teaching*, 23 (4): 378-382.
- Roff, S.; S. Mc Aleer, R.M. Harden & et al. (1997). "Development and Validation of the Dundee Ready Education Environment Measure (DREEM)". *Medical Teaching*, 19 (4): 295-299.
- The Office of the Representative of the Supreme Leader at Universities (2004). *The New Titles and Chapter Headings of Islamic Sciences Courses*. Qom: Beza Al Rasoul.

- Till, H. (2004). **“Identifying the Perceive Weaknesses of New Curriculum by Means of the Dundee Ready Education Environment Measure (DREEM) Inventory”**. *Med. Teach.*, 26 (1): 39-45.
- Till, H. (2005). **“Climate Studies: Can Students’ Perceptions of the Ideal Educational Environment be of Use for Institutional Planning and Resource Utilization?”**. *Medical Teacher*, 27 (4): 332-337.
- Varma, R.; E. Tiyagi & J.K. Gupta (2005). **“Determining the Quality of Educational Climate across Multiple Undergraduate Teaching Sites Using DREEM Inventory”**. *Bristol-Myers Squibb (BMS)*, *Medical Education*, 59 (1): 8-12.
- Vaughan, B.; A. Carter, C. Macfarlane & T. Morrison (2014). **“The DREEM, Part 1: Measurement of the Educational Environment in an Osteopathy Teaching Program”**. *BMC Med Educ.* 14: 99.
- Whittle, S.; B. Whelan & D.G. Murdoch-Eaton (2007). **“DREEM and Beyond; Studies of the Educational Environment as a Means for its Enhancement”**. *Education for Health*, 20 (1): 1-9.

